

Arqueologia Hispànica**2015/2016**

Codi: 100742

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500241 Arqueologia	OB	2	1

Professor de contacte

Nom: David Asensio Vilari

Correu electrònic: David.Asensio.Vilari@uab.cat

Utilització de llengües

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Altres indicacions sobre les llengües

català

Prerequisits**No hi ha prerequisits****Objectius**

Els objectius del segon curs (amb 60 crèdits de formació nuclear obligatòria) són dotar a l'estudiant d'una formació fonamental en arqueologia. Aquesta assignatura té com a contingut l'aproximació a l'estat de la qüestió dels coneixements que la recerca històrico-arqueològica ha aportat sobre Hispània, és a dir la península ibèrica a l'època antiga. Aquest contingut abastarà tant el període protohistòric com la Hispània romana. És una assignatura complementària amb una altra assignatura nuclear obligatòria: l'Arqueologia Clàssica, que dona una visió global però molt sintètica del món grecoromà. L'Arqueologia Hispànica, en canvi, ha de permetre a l'alumne endinsar-se en un anàlisi arqueològic més particularitzat i manejar una bibliografia molt més especialitzada sobre les fonts arqueològiques i documentals de l'antiguitat.

Competències

- Contextualitzar i analitzar processos històrics.
- Que els estudiants hagin demostrat que comprenen i tenen coneixements en una àrea d'estudi que parteix de la base de l'educació secundària general, i se sol trobar a un nivell que, si bé es basa en llibres de text avançats, inclou també alguns aspectes que impliquen coneixements procedents de l'avantguarda d'aquell camp d'estudi.
- Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.

Resultats d'aprenentatge

1. Dominar i identificar la història de l'entorn immediat.
2. Dominar l'estructura diacrònica general del passat.
3. Fer servir la terminologia adequada en la construcció d'un text acadèmic.

4. Identificar els mètodes propis de la història i la seva relació amb l'anàlisi de fets concrets.
5. Identificar els mètodes propis de l'arqueologia i la seva relació amb l'anàlisi històrica.
6. Interpretar i analitzar les fonts documentals.

Continguts

PROGRAMA DE L'ASSIGNATURA

BLOC 1. PROTOHISTÒRIA HISPÀNICA

1. Bronze final i primera edat del ferro a la Península Ibèrica (Segles X-VI aC.): la

transformació de les societats indígenes i l'impacte colonial.

1.1 El canvi cultural a la meitat oriental (Zona de l'Ebre; costa catalana; Terres de

Ponent, País Valencià).

1.2 El canvi cultural a la meitat occidental: el comerç atlàntic i les esteles del sudoest.

1.3 Debat i realitat dels conceptes de precolonització i d'horitzó orientalitzant.

1.4 Gènesi i desenvolupament del nucli tartèssic (Huelva i vall del Guadalquivir).

1.5 La perifèria tartèssica (Portugal, Extremadura, Alta Andalusia i sud-est peninsular).

2. La presència colonial fenícia i púnica a la Península Ibèrica (Segles VIII-III aC.).

2.1 Trets generals, objectius i naturalesa de la colonització fenícia.

2.2 Els tres sectors d'implantació fenícia occidental.

i. Gadir.

ii. Costa de Màlaga i Granada.

iii. Eivissa.

2.3 Els canvis o "crisi" del segle VI aC. i la fase púnica.

2.4 El món púnic al sud de la Península Ibèrica i a Eivissa; la influència cartaginesa.

2.5 Quart-Hadash (Cartago Nova) i l'expansionisme bàrquida.

3. La presència colonial grega a la Península Ibèrica (Segles VI-III aC.).

3.1 Trets generals i context històric: la colonització focea a occident.

3.2 Els establiments colonials:

i. *Emporion*

ii. *Rhode*.

3.3 El comerç grec a la Península Ibèrica.

4. Els Ibers. Una cultura mediterrània (Segles VI-II aC.).

4.1 Trets culturals que els defineixen. Elements d'unitat i diversitat dels pobles ibers.

4.2 Anàlisi del tipus d'assentaments i dels patrons d'ocupació del territori.

4.3 Estructura social i econòmica a partir del registre arqueològic.

4.4 Formes d'organització política. Existència o no de formacions estatals.

BLOC 2. HISPANIA ROMANA.

5. L'entrada de la península ibèrica a l'òrbita romano-republicana.

5.1 La segona guerra púnica i les seves conseqüències.

5.2 Arqueologia i fonts documentals: el seu paper en la reconstrucció històrica de

la nova situació peninsular.

5.3 *Carthago Nova* i *Tarraco*.

6. Les primeres fases de la romanització d'Hispania.

6.1 De la campanya del cònsul Marc Porci Cató (Cató el Vell) a Numància.

6.2 *Gades* i *Emporion* i les primeres fundacions romanes: *Italica*, *Carteia*, *Corduba*.

6.3 L'etapa postnumantina i l'aprofundiment de la presència romana. Els fenòmens d'urbanització i colonització.

7. Dels darrers temps de la República al Principat d'August.

7.1 Les guerres civils romanes, i la seva incidència a la península ibèrica.

7.2 La reorganització política i administrativa de les *Provinciae Hispaniarum* per

part de Cèsar i August.

8. Hispania a l'època imperial

8.1 D'August a les reformes d'època flàvia: la concessió del *ius latii*.

8.2 Arqueologia de les principals ciutats de la Hispània romana.

8.3 El món rural entre l'Alt i el Baix Imperi

Metodologia

ACTIVITATS DOCENTS

1.- Activitats a l'aula: classes magistrals (exposicions amb suport de presentacions de power point) i eventualment converses a classe sobre els temes tractats i la bibliografia treballada.

2.- Treball en grup: cada alumne participarà en un treball d'equip que se centrarà a partir de la bibliografia en l'estat de la qüestió de l'arqueologia d'una de les ciutats del punt 9.2 del programa de l'assignatura. Amb el resultat d'aquest treball cada equip prepararà una sessió d'uns 10 minuts, que s'exposarà en una presentació oral a l'aula (es podrà utilitzar Power Point o altres mitjans audiovisuals).

3.- Sortida de Camp: Desplaçament a un jaciment arqueològic relacionat amb la temàtica de l'assignatura i redacció d'un treball recollint la informació obtinguda in situ i bibliogràficament sobre el mateix, tant pel que a les restes arqueològiques analitzades com al seu estat de conservació i si és el cas a la seva museïtzació.

4.- Activitat Autònoma. Treball sobre material bibliogràfic sobre la temàtica de l'assignatura. Es proporciona un dossier amb un recull seleccionat de publicacions científiques significatives, dels que es farà esment i s'hauran de conèixer durant en el desenvolupament dels continguts de l'assignatura.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Activitat a l'aula: classe magistral	40	1,6	2, 3, 5, 6
Tipus: Supervisades			
Exercici i treball de recerca bibliogràfica	12	0,48	3, 5, 6
Practica de camp: treball d'un jaciment arqueològic	5	0,2	1, 3, 5, 6

Tipus: Autònomes

Estudi i lectures sobre les matèries de l'assignatura	89,7	3,59	1, 2, 5, 6
---	------	------	------------

Avaluació

Les competències d'aquesta assignatura seran avaluades mitjançant: exàmens, presentacions públiques de treballs en equip, i treballs individuals.

El sistema d'avaluació s'organitza en 3 mòduls, cadascun dels quals té assignat un pes específic en l'avaluació final:

- **Mòdul de proves escrites: es faran dues proves escrites, una corresponent al bloc 1 del programa i l'altra corresponent al bloc 2. El pes global d'aquest mòdul serà del 60%.**
- **Mòdul d'elaboració i presentació del treball en equip. El pes global d'aquest mòdul serà del 30%**
- **Mòdul d'entrega de treball conclusiu de la pràctica de camp. El pes global d'aquest mòdul serà del 10%**

Reavaluació:

Els estudiants d'aquesta assignatura tenen dret a la reavaluació, sempre que compleixin els següent requisit:

- **Han d'haver-se presentat a totes les proves que consten en la guia docent de l'assignatura de l'any en curs**

Calendari de reavaluació

Les dates dels exàmens de reavaluació estan fixades per la facultat. És la responsabilitat dels estudiants, saber la data que li correspon fer la reavaluació de la seva assignatura. Aquestes dates estan publicades a la web de la facultat al mes de juliol del curs anterior.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Pràctica de camp	10%	0	0	1, 3, 6

Proves escrites	60%	3	0,12	1, 2, 3, 4, 5, 6
Treball en equip	30%	0,3	0,01	3, 6

Bibliografia

SEL·LECCIÓ DE BIBLIOGRAFIA BÀSICA

PERÍODE PROTOHISTÒRIC.

General:

- AA.VV. (1995): *Tartessos, 25 años después 1968-1993*. Jérez de la Frontera, 1995.
- CELESTINO, S.; RAFEL, N.; ARMADA, X.L. (Eds.) (2008): *Contacto cultural entre el Mediterráneo y el Atlántico (siglos XII-VIII ANE). La precolonización a debate*. Escuela Española de Historia y Arqueología de Roma, CSIC. Serie Arqueológica, 11, Roma, 2008.

Colonització fenícia i púnica:

- AUBET, M.E.: Tiro y las colonias fenicias de Occidente. Edición ampliada y puesta al día. Ed. Crítica. Barcelona, 1994.
- ARRUDA, A.M.: Los fenicios en Portugal: fenicios y mundo indígena en el centro y sur de Portugal (siglos VIII-VI a.C.). Cuadernos de Arqueología Mediterránea, 5-6, Barcelona, 1999-2000.
- LÓPEZ CASTRO, J.L.: *Hispania Poena: los fenicios en la Hispania romana*. Ed. Crítica. Barcelona, 1995.
- GARCIA RUBERT, D.; MORENO, I.; GRACIA, F. (Coords.): *Contactes, indígenes i fenicis a la Mediterrània occidental entre els segles VIII i VI ane*. Alcanar, 2008.
- Colonització grega:
- SANMARTÍ GREGO, E.: "Massalia et Emporion: une origine commune, deux destins différents", *Marseille grecque et la Gaule, Etudes Massaliètes*, 3, pp. 27-41.
- RUIZ, A.; MOLINO, M.: *Los Iberos. Análisis arqueológico de un proceso histórico*. Ed. Crítica. Barcelona, 1993.
- SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J.: *Els Ibers del Nord*. Rafael Dalmau Edit. Barcelona.
- Aranegui, C. (Coord.) (1998): *Actas del Congreso Internacional: los Iberos, Príncipes de Occidente, Estructuras de poder en la sociedad ibérica*. Fundació La Caixa. Barcelona, 2005.
- MATA, C.; PÉREZ-JORDÀ, G. (Dirs.): *Actes de la III Reunió sobre Economia en el Món Ibèric, SAGUNTUM-PLAV, Extra 3*, València, 2000.
- MARTÍN, A.; PLANA, R. (Coord.): *I Taula Rodona Internacional d'Ullastret: Territori polític i territori rural durant l'edat del ferro a la Mediterrània occidental, Monografies d'Ullastret*, 2, Girona, 2001.

- BELARTE, M.C.; SANMARTÍ, J. (Eds.): *De les comunitats locals als estats arcaics: la formació de les societats complexes a la costa del Mediterrani occidental*. Arqueomediterrània, 9, Universitat de Barcelona, 2006.

Tarradell, quaranta anys de les 'arrels de Catalunya'. Revista Cota Zero, 18, Vic, 2003.

- AA.VV.: XIII Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà, Món Ibèric als Països Catalans, Homenatge a Josep Barberà i Farràs, Institut d'Estudis Ceretans. Puigcerdà, 2005.

HISPANIA ROMANA.

ABAD, L.; KEAY, S.; RAMALLO, S. (eds.): *Early roman towns in Hispania Tarraconensis*. Journal of Roman Archaeology, Supplementary Series number 62. Portsmouth, 2006.

ALVAREZ, J.M^a; NOGALES, T.: Forum coloniae Augusta Emeritae. "Templo de Diana". 2 vols. Mérida, 2003.

BENDALA, M. et alii (eds.): La arqueología clásica peninsular ante el tercer milenio: en el centenario de A. Garcia y Bullido. Anejos de Archivo Español de Arqueología, XXXIV. Madrid, 2005.

X. DUPRÉ (ed.) : Las capitales provinciales de Hispania. Vol. 1 : Córdoba (Colonia Patricia Corduba). Vol. 2 : Colonia Augusta Emerita. Vol. 3 : Colonia Urbs Triumphalis Tarraco. Roma, 2004..

GUIART, J.: "Un programa de fundacions urbanes a la *Hispania Citerior* del principi del segle I a.C.", a *La ciutat en el món romà*, Tarragona, 1994.

JIMENO, A. (ed.): Celtíberos. Tras las huellas de Numancia. Salamanca, 2008.

JIMENEZ SALVADOR, J.L.; RIBERA, A.: Valentia y las primeras ciudades romanas de Hispania. València, 2002.

MARÍN DIAZ, M.A.: Emigración, colonización y municipalización en la Hispania republicana. Granada, 1988.

ORFILA, M; CAU, M.A. (eds.): Les ciutats romanes del Llevant peninsular i les illes Balears. Barcelona, 2004.

PREVOSTI, M.: L'època romana, a *Història agrària del Països Catalans*, vol. I: Antiguitat. Barcelona 2005, pp.293-480.

PALOL, P; GUIART, J.: *Los grandes conjuntos públicos. El foro colonial de Clunia*. Clunia VIII.1.Burgos, 2000.

PUIG I CADAVALCH, J.: *L'Arquitectura romana a Catalunya*, Barcelona, 1934.

RAMALLO, S.; SANTIUSTE, F. (ed.): *Teatros romanos de Hispania*, Murcia, 1993.

SCULTEN, A.; BOSCH GIMPERA, P.: *Fontes Hispaniae Antiquae*. 9 vols. Barcelona, a partir de 1955.

TARRADELL, M.: *Les ciutats romanes als Països Catalans*, Barcelona, 1978.

TRILLMICH, W.; ZANKER, P. (eds.): *Stadtbild und Ideologie. Die Monumentalisierung hispanischer Städte zwischen Republik und Kaiserzeit*, (Actes del col.loqui de Madrid, 1987), Munic, 1990.

VAQUERIZO, D. (ed.): *Espacio y usos funerarios en el Occidente romano*. Actas del Congreso Internacional. Córdoba, 2002..

V.V.A.A: *La casa urbana hispanorromana*, (Actes del Congrés de Saragossa, 1988), Saragossa, 1991.

V.V.A.A: *La ciutat hispano-romana*, Tarragona, 1993.

V.V.A.A: *La ciutat en el món romà*, (Actes de XIV Congrés Internacional d'Arqueologia Clàssica, Tarragona, 1993), 2 vols. Tarragona, 1994.

V.V.A.A.: *El vi a l'antiguitat. Economia, producció i comerç al Mediterrani Occidental*. Badalona, 1998.

V.V.A.A.: *Ciudades privilegiadas en el Occidente Romano*. Sevilla, 1999.

V.V.A.A.: *Iberia, hispania, Spania. Una mirada desde Ilici*. Alacant, 2004.

V.V.A.A.: *Munigua*. Sevilla, 2006.

V.V.A.A.: *Italica: guía oficial del Conjunto Arqueológico*. Sevilla, 2006.